

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto XIV, 18

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

20. XI. 1967

VEČER ANE AHMÁTOVE

Tine Debeljak

Lani 5. marca je umrla v Leningradu v 77. letu starosti (roj. 1889) „prva dama ruske poezije“ ali tudi „cárica ruske pesmi“ *Ana Ahmátova*, kateri v spomin prirejamo ta večer. Je ukrajinskega porekla, kajti njeno deklinško ime je bilo Gorenko ter se je rodila carskemu mornariškemu častniku nekje blizu Odese. Različni literarni zgodovinarji navajajo razna mesta, toda gotovo je, da je mladost preživela v Kijevu in študentovska leta v Petrogradu in celo v carskem rezidenčnem kraju Carskoje seló. Ta „carska vas“ ji je ostala v najlepšem spominu na Puškina iz časa njegove dvorske dobe. Veselo je živela v družbi častnikov in pesnikov ter se je zgodaj poročila z mladim, toda tedaj že vodilnim pesnikom Nikolajem Gumiljovim.

Tedanji ruski pesniški svet je bil izredno pisan, toda njena generacija je bila izrazito na prelomu, prav kakor pri nas generacija 1914 pred prvo svetovno vojno. Kakor vemo, štejejo ruski literarni zgodovinarji dve dobi kot izredno pesniški: „zlato dobo“ iz časa romantike in Puškinovega kroga, ter „srebrno“ v času fin de siècle s celo vrsto odličnih simbolistov in neoromantikov z Baljmontom, Merežkovskim, Zinaido Hippius itd. To je generacija naše „moderne“. Toda rod, ki je nastopil tik pred prvo svetovno vojno, se je upiral tudi že simbolizmu in njegovemu brezkončnemu „hrepenenju“, njegovi mistiki Neprijemljivega, ter je iskal svoja pota od njega stran; eni so uhajali v futurizem, v bizarnost podob, v brezlogičnost vzporejanja pesniških predstav in v izbruhe besed; drugi so uhajali v eksotiko; tretji v neoklasicizem, v skrbno izdelovanje formalno brezhibnih umetnin; četrtri v ekspresionizem z rahlo mistiko. Še se je poznala romantika simbolistov, toda nastopil je tudi nov tok izrazito *protiromantičen*, težeč naravnost k surovi stvarnosti, k opisovanju okolja v prijemljivosti ter v odkrivanju človeške usode sredi njega. In prav njen mož Gumiljov je bil predstavnik te smeri. Ta skupina je sebe imenovala „akmeiste“, od grške besede *akmé*, ki lahko pomeni cvet, pa tudi ostrost. Torej: ostra skulpturna oblikovalnost ter opis stvarnosti, predmetnosti, če le mogoče eksotične, v oblikovni dovršenosti besede. Gumiljov je postavil proti bohemskemu kultu erotizma in nočnih herojske junake in zavestne avanturiste, osvobojevalce sveta. Mnogo je potoval po vseh kontinentih in se vračal z zbirkami pesmi. V zapuščenosti in samoti doma pa je žena pisala pesmi zase. Videli so jih gosti in jo nagovorili, da je izdala 1912. zbirko „Večer“. Tedaj se je prvič podpisala s

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Literarni odsek

Trinajsti kulturni večer, v soboto 25. novembra 1967 ob sedmih v mali dvorani Slovenske hiše, posvečen pred letom umrli ruski pesnici

ANĀ AHMÁTOVI

O njej bo govoril dr. Tine Debeljak

Njegov pesniški prevod Ahmátove zbirke Requiem in Ahmátove prevode iz slovenščine (Levstik, Jenko) bodo recitirali slovenski in ruski recitatorji.

V ruščini bosta recitirala gospa Zina Ivanilova in gospod inž. Igor Ivanilov, v slovenščini pa gospa Pavčič Eiletzova in gospod Stanko Jerebič.

novο!

novο!

meddobje

X, 1-3

Vsebina:

Fance Dolinar, DR. JANKO
KRALJ V RIMU 1943-1944

Karel Mauser, PESMI

Vinko Beličič, SONČNICE

Milena Šoukal, BESEDA (Pa-
saže v noč)

T. S. Eliot - Fr. Papež,
UMOR V KATEDRALI

Tine Debeljak, IVANA
FRANKOJA PESNITEV IVAN
VIŠENSKIJ IN NAŠA PO-
KONCILSKA SODOBNOST

Ruda Jurčec, POSTSKRIPTUM II

Knjige: GLOSA O RUDE JUR-
ČECA KNJIGI "SKOZI LUČI
IN SENCE, II. del (France
Papež) — SLOVENSKO
SLIKARSTVO (Marijan Ma-
rolt)

Zapiski: SLOVENSKA KNJI-
GA V LETU 1965 (Martin
Jevnikar)

Umetniška priloga: Reprodukije
del Fr. Goršeta in Fr.
Ahčina

(strani 160)

novο!

novο!

— Mnogo se je začelo v domovini komentirati dejstvo, da znaša letno število rojstev 25.000 do 30.000 in enako je število splavov. Če ne bi bilo tega kolektivnega zločina uničevanja nerojenih življenj, bi se v desetih letih število Slovencev povečalo za četrto, v dvajsetih letih pa za pol milijona. Prav tako izjavljajo, da znaša sedaj število Slovencev v domovini 1.700.000 brez narodnih manjšin in pritoka južnjakov. Med članicami Organizacije združenih narodov je cela vrsta držav, ki ne dosega tolikega števila prebivalstva, moč slovenskega gospodarstva pa se je pokazala pri ogromnem deležu, ki ga mora Slovenija dajati za nerazvite predele v ostali Jugoslaviji.

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA
R. P. I. 910730

CONCESION 6228

RAZGOVORI S PAVLOM VI

Francoski katoliški filozof Jean Guittton, član Akademije, je bil prvi laični ekspert na II. Vatikanskem koncilu, in sicer ga je kot svojega osebnega prijatelja povabil papež Janez XXIII. Prav na sedemdeseti rojstni dan Pavla VI je pri Fayardu v Parizu izšla njegova knjiga pod naslovom "Dialogues avec Paul VI" in sta istočasno izšla preveda v Londonu in New Yorku. Guittton začenja podajati vsebino razgovorov, kakor so se začeli že v letu 1950, ko je bil papež še msgr. Montini v državnem tajništvu. Ko primerja Pavla VI s papeži Pijem XI, Pijem XII in Janezom XXIII, pravi, da „je Pavel VI osebnost modernega temperamenta. Pavel VI ni zadovoljen misliti tako, kakor mislimo mi, vendar čuti, se trudi in trpi kakor mi“. Vkljub tveganostim se Pavel VI podaja v bistvo modernega sveta. Guittton pravi, da še nikogar ni slišal govoriti o modernih dosežkih človeštva s tolikšnim navdušenjem, kakor je to opazil ravno pri Pavlu VI. Zato postavlja trditve: „Pontifikat Pavla VI bo šel v zgodovino kot stremljenje papeža, ki se je trudil učinkovito dialogirati z vsem svetom.“ Za dobo pred in po koncilu pravi papež Pavel VI, da „je pred začetkom in po koncilu zavladala doba molka, ki še traja. Sedaj smo v tem molku tako globoko, da slišimo zveneti odmev udara vsake ure.“ Ko je podajal svoje mnenje o tem, kakšni naj bodo duhovniki našega časa, je zaklical: „Rekli boste, da je moj ideal tak, ki bi mogel voditi samo v obup. Toda zavedajte se: vsi resnični ideali priganjajo in ženejo človeka v obup.“ Ko sta govorila o apostolu Pavlu, je Pavel VI izjavil: „Kadar ga prebiram, imam vtis, kakor da je pisal za naš čas, za čas astronautov. Pisal je za čas, ko se danes v zgodovini vse rojéva in se more vsak hip zgoditi, da bo vsega hkrati konec.“ Za Shakespeara: „Njegova dramska dela nas vodijo v religiozno razumevanje vesolja!“

„RUSI MOST“

Mladinska knjiga v Ljubljani je skupno z založništvom Tržaški tisk izdala knjigo Rusi most, nekakšno antologijo iz del sodobnih tržaških in sploh v Trstu živečih slovenskih pisateljev. Knjigo z obsegom 167 strani je uredil ljubljanski publicist dr. Jože Pogačnik. Pri urejanju je bil pristranski in zato izbiral samo tiste avtorje, ki zagovarjajo tudi sicer neko določeno politično usmerjenost. Največ prostora sta tako dobila seveda pisatelja Boris Pahor in Alojzij Rebula, saj jima je odmeril kar dve tretjini knjige (torej nad 100 strani). Kako je sodil urednik po svoje, se vidi iz tega, da se je očitno držal kriterija, da je tržaški pisatelj samo tisti, ki je na tem teritoriju rojen, ne pa tudi tisti, ki na tem ozemlju slovensko književno ustvarja. Tako niso omenjeni Vinko Beličič, Stanko Janežič, Ljuba Šorli iz Gorice, Saša Martelanc, avtor dobrih radijskih iger ter izpuščeni so tudi sodelavci Mladike. Tako se je urednik pridružil tistim, ki so uredili in izdali v Ljubljani pri SM Slovensko književnost 1945-1965 in izpustili vse zamejske ustvarjalce razen Pahorja in Rebule. In F. Z. zaključuje svoj komentar z besedami: „Kljub vsem dobrim namenom je torej ta Rusi most nov izraz tiste nestrpnosti, proti kateri se ravno tudi tisti, ki jih je izpustil, dosledno borijo. Daleč smo torej še od dialoga, ki ga imajo sicer mnogi vedno na jeziku.“

pseudonimom Ahmátova, pod katerim je postala na mah znana. Ko se je mož vrnil s takih svetovnih potovanj, je našel ženo pesnico in jo priznal takoj za najboljšo iz njegove šole „akmeistov“. In res: njena poezija je brez slednjega simbolizma, brez figur futurističnega bengaličnega ognja, je preprosta, tiha, celo v vulgarnem jeziku, toda s finim ženskim čustvovanjem ter poantiranjem psiholoških nians. Kot Puškinova: brez metaforičnih okraskov. Takoj je sledila zbirka „Molek“, s katero je postala najbolj priljubljena ruska pesnica. Vse jo je bralo, mlado in veliko. Licejke so jo nosile v šole in zakonci so jo brali ob nočnih svetilkah. Ahmátova je prišla takoj v antologije in spominjam se, da sem naletel na njeno ime v Göschenovih nemških antologijah, iz katerih smo se mladi srednješolci med vojno začeli učiti ruščine.

Potem je nastala prva svetovna vojna, ki je usodno posegla v njeno življenje. Izdala je l. 1921 še dvezbirki „Bela jata“ in „Anno Domini MCMXXII“, toda potem je utihnila za devetnajst let. Njenega moža, ki se je medtem ločil od nje, dasi je nikdar ni nehal ljubiti in je bil v vojni odlikovan zaradi junaštva dvakrat z redom sv. Jurija, so v revoluciji ustrelili komunisti. Ahmátova ni hotela bežati, dasi so jo vabili. Ostala je doma „z narodom sredi gorja“. V letu Stalinovih čistk, za časa „ježovščine“ v l. 1935-1940 so ji zaprli sina: sedemnajst mesecev je vsak dan hodila pred kasarno, da mu kaj izroči, dokler ga niso obsodili na prisilno delo in ga poslali v Sibirijo, kjer je izginil... Tedaj je spet začela pesniti — zase. Napisala je cikel pesmi iz tega težkega časa in ga naslovila „Rekviem“ v mislih na sina, ki je medtem morda že umrl v kakšnem taborišču. Te pesmi so brez njene vednosti l. 1958 izšle v Angliji in Nemčiji. Ta cikel sem v celoti prestavil za ta večer. V Sovjetski Rusiji še do danes ni izšel. V njej bomo čutili bolečino matere — brez krika in vika, toda z notranjo muko, ki je strašnejša. Ahmátova se je oglasila nato šele med vojno, ko je s svojim verzom hotela pomagati „domovinski vojni“, predvsem s stihom „Zakletev“:

In ti, ki od dragega jemlješ slovó,
to bolečino preustvari zdaj v silo.
Mi klanjamo deci se in nad gomilo:
in nikdar nihče nas premagal ne bo!

Ta verz so čez noč nalepili na vse stene Leningrada. Celo na Stalina je tedaj napisala verze o katerih sodi literarni zgodovinar Thorževskij, da so nastali v „politbiroju“ in jih je prisiljena podpisala bogve pod kakšno obljubo za sina... Kakor koli: po vojni je zopet nastopila z literarnimi večeri in žela izreden uspeh in popularnost. Toda za petami ji je bila „ždanovščina“: prvi povojni literarni proces je nastal ob njej (in Zoščenkú), obsojena je bila zopet na molk kot pesnica dekadentne meščanske miselnosti. Šele v postalinovski dobi ji je bilo oproščeno ter so jo celo volili „protidogmatični“ pisatelji v odbor sovjetske pisateljske zveze... Leta 1964 je izdala prvič po vojni zopet svoj zbornik izbranih pesmi in dobila zanje italijansko pesniško nagrado. Ob tej priliki so jo celo pustili v Italijo. Tega leta so ji v Moskvi izdali zbirko pesniških prevodov iz raznih literatur, predvsem slovanskih. So tu poljski pesniki, češki, bulagrski, slovaški ter iz južnoslovanske literature: srbske narodne pesmi (srbski epos) ter trije Srbi (Radičević, Jovanović Zmaj in Desanka Maksimović), pa tudi dva Slovenca: Levstik in Jenko. Hrvata nobenega. S slovenskega Parnasa je prevedla Levstikovega „Ubežnega kralja“, njegovo refleksivno pesem „Ure“ ter dva Jenkova „Obraza“.

Naš večer posvečen Ahmátovi bo torej razpadel v tri dele: najprej bo kratak uvod v njeno umetnost, zlasti v osvetlitev zbirke „Rekviem“. Nato bo recitacija celotnega cikla „Rekviem“ v slovenskem pesniškem prevodu z nekaterimi zgledi v ruščini. Za njim recitacija v slovensčini pesmi, katere je prevedla ona v ruščino, nakar bodo sledile v ruskem prevodu v recitaciji ruskega recitatorja. Zaključil pa bo večer sodobni sovjetski pesnik Jevtušenko, revolucionar in režimovec obenem (ki je bil pri papeževem obisku v Fatimi) z dvodelno pesmijo „V spomin Ane Ahmatove“, ki jo je za naš večer poslovenila v prozi gospa prezidentova Olga Rupnikova (s sodelovanjem dr. Kocipra).

Tako naj ta večer dopolni naše večere iz slovanskih književnosti z novo podobo iz sovjetske literature. Sicer ob delu, ki v Sovjetiji nikdar ni moglo iziti ter je močna obsolba režima, kakor je ni napisal še noben pesnik za železno zaveso. Posebej pa naj ji bo naša zahvala za prevode iz naše književnosti.

— Konec septembra je v Ljubljani umrl Ivan Regent. Bil je vidna osebnost sedanjega komunističnega režima v Sloveniji. Kot tržaški delavec se je mlad priključil socialni demokratični stranki in je skupno z dr. Tumo ustanovil v Trstu Ljudski odbor ter sam začel izdajati Delavski list. Po prvi vojni se je priključil italijanski komunistični partiji in se leta 1924 umaknil v Ljubljano in nato v Pariz kot partijski funkcionar. Od leta 1931 je bil 13 let v Sovjetski zvezi, odkoder je iz Tiflisa med vojno vodil slovensko radijsko oddajo. Po letu 1945

je v Ljubljani zavzemal vidna mesta kot minister in narodni poslanec. Napisal je tri knjige spominov, četrta pa bo izšla sedaj po njegovi smrti.

PROSIMO —

PORAVNAJTE NAROČNINO!

MAKEDONSKA AVTOKEFALIJA PA NACIONALNI PROBLEM JUGOSLAVIJE

Francè Dolinar

Glede na ustanavljanje novih avtokealij v svetu vzhodnih ločenih cerkva načeloma odločuje vodilo, da mora biti cerkev nacionalna. Vzhodna teologija se pritem sklicuje na kanon 28. Kaledonskega in kan. 38. Trullanskega koncila, predvsem pa 34. med „apostolskimi kanoni“, ki določa, da morajo škofje vsakega naroda (ethnos) vedeti, kdo je prvi med njimi in ga morajo čislati za svojega poglavarja.

Vendar v zgodovini velja kot pravilo, da se je ekumenski patriarh ustanavljanjem novih samostojnih cerkva z lastnim najvišjim poglavarjem vedno upiral, priznal jih pa šele pod silo političnih razmer, nato pa v drugačnih razmerjih politične moči spet odpravljaj. To so izkušale posebno slovanske cerkve na Balkanu: bolgarski patriarhat v Trnovem (odpravljen 1393-1402), srbski patriarhat v Peči (prvič 1459, drugič 1766), celo ob svojem zatrtju helenizirani arhiepiskopat v Ohridu (1767). V bojih ob bolgarskem eksarhatu — 1870 je sultan na pritisk Rusije zoper voljo carigradskega patriarha dovolil posebno slovansko hierarhijo v osmanski Evropi — je grška cerkev obsodila „philethnizem“ kot cerkvenopravni princip.

Kakor hitro so se makedonski Slovani narodno prebudili, je „makedonistično“ gibanje v odporu zoper fanariotsko panhelenistično „megál idéa“ terjalo kot del svojega nacionalnega programa cerkveno samostojnost v obnovljeni ohridski arhiepiskopiji. Na to prizadevanje je bilo navezано pridobivanje za unijo s katoliško cerkvijo. Ker je pravoslavni svet dajal le malo upanja za makedonsko cerkveno avtonomijo, se je skopski mitropolit Teodozije v letih 1890-1892 pogajal z rimskim papežem.

Po drugi balkanski vojski in po prvi svetovni vojski je največji del Makedonije prišel pod srbsko cerkev. V deželi, t.i. Južni Srbiji, je zavladovala po rodu srbska hierarhija in kot uradni cerkveni jezik je bila uveljavljena srbsčina. Med drugo svetovno vojsko je bolgarska zasedba izgnala srbske škofje. Skopski mitropolit Josif (Cvijović) je v času nemškega jetištva patriarha Gavriila (Dožića) vodil iz Beograda srbsko cerkev kot patriarhov namestnik.

Takoj ob ustanovitvi republike Makedonije v federativni Jugoslaviji se je 1945 pojavil med makedonsko pravoslavno duhovščino Iniciativni odbor akcije za vzpostavitev ohridske arhiepiskopije. Makedonska vlada v Skopju pa je prepovedala povrnitev mitropolita Josifa. Srbski patriarhat je vedno odklanjal makedonsko avtokefalijo, bil pa je patriarh Vikentije (Prodanov) (1950-58) voljan depustiti neko avtonomijo; tako je bil uveden makedonski jezik v cerkveno upravo in domačini imenovani tudi v vodilne službe. Po smrti mitropolita Josifa je topliški episkop Dositej postal skopski mitropolit.

S tem imenovanjem je gibanje za cerkveno samostojnost Makedonije dobilo, v osebi najvišjega hierarha v deželi, če že ne dejanskega voditelja, pa vsaj zastavonošo. V dneh 5. in 6. oktobra 1958 je prvi makedonski cerkveno-ljudski zbor sklenil „avtokefalijo makedonske pravoslavne cerkve in obnovo ohridske arhiepiskopije“, Dositeja pa izvolil za „arhiepiskopa Ohrida in Skopja“. Po čl. 1. na tem zboru sprejete „prve cerkvene ustave“ makedonska cerkev ostaja v kanonični edinosti s srbsko cerkvijo preko srbskega patriarha, ki je hkrati makedonski patriarh. Vendar srbska cerkev teh sklepov ni nikoli potrdila. Dopustila pa je, da de facto skopski mitropolit s svojim sv. sinodom kontroliral vso cerkveno organizacijo in življenje v Makedoniji. Belgrajska vlada je upala, da bo tak modus vivendi polagoma privedel do pomirjenja.

Že konec junija 1966 in v začetku leta 1967 pa je mitropolit Dositej kategorično izjavil, da v imenu makedonske cerkve terja pretrg kanonične edinosti s srbsko cerkvijo. Na eni izmed sej sv. sinoda v Beogradu je Dositej svojim srbskim tovarišem izpovedal: „Mi smo sporočili izvršnemu svetu (vladi) Makedonije naš sklep doseči avtokefalno cerkev. Svet je temu vprašanju posvetil posebno sejo in nam potrdil, da nismo na krivi poti.“

Da se je najprej makedonska partija enoumno odločila za podporo avtokefalističnemu prizadevanju, je pripisati tudi odločnemu stališču makedonske emigracije, posebno v Ameriki in Avstraliji. Za vpliv med makedonskimi izseljenci tekmujejo bolgarska in makedonska komunistična partija. Starejša generacija se je brez izjeme vpisovala v bolgarske cerkvene občine in je bila bolgarsko orientirana, mlajši se pa že čutijo Makedonce. Glasilo teh, ki so združeni okoli Makedonskega osvobodilnega odbora, Makedonija je (junija, št. 33) očitalo makedonski komunistični stranki, da zapostavlja narodne terjatve intereso internacionalnega komunizma, in poudarila: „Za makedonski narod je obnovitev ohridske arhiepiskopije več kot zgolj cerkveno vprašanje, se pravi, vprašanje popolne nacionalne emancipacije makedonskega naroda je ozko povezano z ohridsko arhiepiskopijo.“

V zvezi s takimi očitki zveni ugotovitev, kakor jo je zapisal makedonski pisatelj Kole Čašule, sedaj podpredsednik kulturnega sveta jugoslovanske zvezne skupščine kot opravičevanje: „Oklic avtokefalije je samo en del 'izgradnje' makedonske nacionalne strukture, 'izgradnje', ki je zakasnela glede na makedonsko cerkev v glavnem zaradi nekaterih izvenmakedonskih konstelacij.“ (Nova Makedonija, 30. 7. 1967, glasilo makedonske partije).

Med tem se je ena teh konstelacij — odnos belgrajske vlade do srbske cerkve — toliko premaknila, da se je makedonska cerkev dne 10. julija razglasila za avtokefalno in je bil za vrhovnega poglavarja nove pravoslavne cerkve introni-

PROCES PROTI PISATELJU ROŽANCU

Dne 10. oktobra je bil v Ljubljani pred okrožnim sodiščem proces proti pisatelju Marijanu Rožancu zaradi nekkih esejev, ki jih je objavil v tržaški reviji „Most“. Obtožen je bil „sovražne propagande“ in „širjenja neresničnih vesti“, za kar je predvidena kazen do 13 let. Vendar je med razpravo tožilec umaknil obtožbo o sovražni propagandi in je bil pisatelj Rožanec obsojen na šest mesecev zopora, pogojno na dve leti. Skupina tržaških literatov je še pred procesom poslala posebno poslanico jugoslovanskemu ambasadorju v Rimu Prici in v njej opozorila, da bi obsodba mogla zadeti tudi tiste, ki na meji „delujejo v prid razumevanja in miru med narodi“.

Tržaški Novi list je zaključek vsega pozdravil z besedami, „da nikdo ni imel namena razpihniti Rožančeve literarne zadeve v politično afero, kakor se je to na žalost zgodilo v Mihajlovem primeru“. Čudna ugotovitev, ko se je na ta način „literarna zadeva Marijana Rožanca“ oddelila od „politične afere Mihajlova“ in bi se torej smeli literati izživljati zgolj v „literarnih zadevah“, ne pa v političnih protestih proti Titovemu režimu, kakor da bi Rožanec in Mihajlov branila samo vsak svojo pravico do svobodnega izražanja. Skrivnost se odkrije v zadnjih besedih spomenice, ki govori o tistih, ki na „obeh straneh meje delujejo v prid razumevanja in miru med narodi“, pri tem pa pozabljajo na svobodo, prvi pogoj slehernega duhovnega ustvarjanja. Pri tej obrambi pa naj pisatelji kot so Rožanec in Mihajlov, in drugod še drugi, odhajajo v zapor, kadar bodo trdili, da v Titovi Jugoslaviji in drugih komunističnih državah ni svobode... Kdor govori o politiki in tej ali drugačni obliki kot kulturni vrednoti za obrambo osnovnih pravic človeštva, danes „ruši mir in ne dela v prid razumevanju med narodi“. Distinkcijo med Rožancem in Mihajlovim je v komentarju k obsodbi Rožanca napisal tržaški tednik Novi list, ki že leta in leta ne prinaša nič kritičnega o položaju v sodobni Jugoslaviji.

Partiji vdane pisatelje je hudo prekritiziral Pavle Zidar, ko jih dolži, da se odreka svobodi za drobtinice iz javnih fondov. Tako pravi v izjavi ljubljanskemu časnikarju: „Ne! Član društva slovenskih pisateljev nisem. Nisem več. Leta 1966 sem izstopil. Sicer pa 161 ali 162 kot vidite, ni velika izguba. Toliko namreč zdaj šteje ta glasovalni stroj. Pred menoj sta izstopila Gregor Strniša in Dane Zajc. Vzrokov za izstop ne bom navajal; zame jih je toliko, kot je približno zdaj članov... Nekaj uglednih umetnikov vidi barbarstvo v tem, ker so izgubili svojo politično pozicijo zaradi tako imenovane rotacije. To jim je, jasno, navrglo manjše dohodke. Ti —jaz jih imenujem prodance — mislijo, da je slovenska kultura benefičij, brez sramu se med seboj nagrajujejo ali se (ker sede po založbah) dajo prevajati ali podobno. Tiskajo svoje adlatuse in sinove, hčere, žene. In kar je najbolj obskurno, zmeraj se delajo potrebne politične oblasti. Ali čisto preprosto kakšne zmazke, da koga očuvajo — v resnici pa ga seveda popackajo...“ Ko revija Sodobnost te Zidarjeve besede citira, dodaja, da „so vljudne, razumne in resnične, vendar je tudi Zidar, da prejema prav pisatelj Pavle Zidar visoko priznanje tako v obliki prevajanja v tuje jezike kot v obliki nagrad“. — Sodobnost XV, št. 8-9, str. 943.

Za SKLAD GLASA so darovali: *č.g. Jože Godina*, Marquette, ZD, 20 dolarjev; *g. I. V. San Antonio de Padua*, Argentina, 1.000 pesov; *g. Vinko Levstik*, Rim, 10 dolarjev; *g. Leopold Šparhakeľ*, Buenos Aires, 200 pesov; *g. Maks Loh*, Villa Ballester, Argentina, 200 pesov; *g. Marijan Kočmur*, Villa Ballester, 500 pesov. — Vsem najlepša hvala!

V SPOMIN ANI AHMÁTOVI

Jevgenij Jevtušenko

I

DVANAJSTI KULTURNI VEČER

Kulturni večer v soboto 4. novembra je pripravil *teološki odsek*. Namesto zadržanega vodje odseka p. dr. Alojzija Kukovice DJ je večer vodil msgr. Anton Orehar. Predaval je univ. prof. *dr. Filip Žakelj*, o osmem poglavju konstitucije o Cerkvi, ki govori o Devici Mariji v skrivnosti Kristusa in Cerkve.

Za uvod je precej obširno omenjal takoimenovan maksimalizem v češčenju Matere božje in takoimenovani minimalizem, ki skuša pobožnost do Matere božje skrajno omejiti.

Nato pa je po besedilu osmega poglavja konstitucije o Cerkvi razlagal veliko Marijino vlogo, ki jo ima bl. Devica v življenju fizičnega Kristusa in skrivnostnega Kristusa, to je Kristusove Cerkve. Močno je poudaril, kako cerkveni zbor poudarja pravo pobožnost do Marije, ki se izraža v najrazličnejših oblikah, posebno pa v liturgiji, pa zraven naglašaja, da prava pobožnost obstaja zlasti v posnemanju Marijinih čednosti. Posebej je omenjal, kako ta cerkveni zbor vsaj na dvanajstih mestih v osmem poglavju govori o Marijinem duhovnem materinstvu. Prebral je potem še iz drugih devetih konstitucij oz. odlokov odstavke, v katerih je govor o Mariji. Dodal pa je še to misel, da je okrožnica Pavla VI. *Signum magnum* z dne 13. maja 1967, v kateri je govor zlasti o bl. Devici Mariji kot Materi Cerkve, najboljša razlaga osmega poglavja konstitucije o Cerkvi.

Številni udeleženci pri predavanju so profesorja Žaklja za tehtno in dognano izvajanje ob sklepu nagradili z iskrenim aplavzom.

odmevi

— "SVOBODNA SLOVENIJA" (št. 44, 2. nov. 1967) objavlja daljše poročilo o knjigi Vinka Brumna *ISKANJA*. Pisec M. G. pravi takoj uvodoma: „Naš priznani kulturni delavec dr. Vinko Brumen je v knjigi *Iskanja* objavil 14 sestavkov, v katerih razodeva in razklada misli, ki 'so bile napisane zlasti ob opazovanju in študiju naše zdomske skupnosti, posebej pa še v Argentini.' Osem teh sestavkov je leta 1965 predložil Slovenski kulturni akciji za Velikonjevo božično literarno nagrado, ki jo je tudi dobil. — Čeprav so ti sestavki vsebinsko različni in samostojni..., so kljub temu povezani v lepo celoto...“ Knjiga, ki je vsebinsko bogata, je dokaj obsežna, ima pet delov (M. G. potem izčrpno podaja vsebinski pregled poglavij s citati). Zaključuje z ugotovitvami:

„Knjiga je priča avtorjeve globoke izobrazbe, široke razgledanosti in velike načitanosti. Vendar se v branju občuti, da je... knjiga pisana zares iskreno, obzirno, naravnost toplo in z veliko ljubeznijo do resnice, do stvari, do človeka. Zato zasluži, da jo z enako ljubeznijo preberemo. Iskreno želimo, da bi knjiga našla pot v čim širše kroge naše skupnosti, iz katere je izšla in kateri je namenjena. Knjigo, ki jo je avtor posvetil svoji ženi, je okusno opremil arh. Božidar Bajuk. Tudi tiskarsko je knjiga dovršena. — Knjiga je izšla kot štirinšestdeseta publikacija Slovenske kulturne akcije, ki je z njo stopila v deseti letnik svojih knjižnih izdaj in kateri zato po pravici gre naše iskreno priznanje in zahvala.“

Ahmátova je živela v medčasu dveh dob. / Še jokati za njo nekako ni kazalo. Niso verjeli, ko je še živela, / niso verjeli, ko je umrla.

Odšla je, kot bi pesem / izzvenela v globino temnega vrta; / odšla je, kot da se je za vekomaj / vrnila v Peterburg iz Leningrada.

Povezala je obe dobi / v megleno-sončno središče. / In če je Puškin sonce, ona pač ostala / v poeziji „bela noč“.

Nad smrtjo in nesmrtnostjo, zunaj vsega / je ležala, kakor neslučajno — v sedanosti, ampak povrh nje — / med bodočim in preteklim.

Preteklost je mimo groba tiho šla / ne v sprevedu dam bogoljubnih; / toda šopi las so ponosno in svetlo / mežikali izpod staromodnih pokrival.

Da, spremenil je čas njih poteze, / teh lepotic nekdanje Rusije; / a njih oči svetilke dobrote! — ne krut vihar ne mrak nista pogasila.

Bodočnost je šla še slaba v hrbtnici. / Šli so mladci, / izgorevajoči v očeh s požarom gimnazijcev: / v rokah so tiščali zvezke.

In deklice so v svojih torbicah / zatrdno nosile dnevnike in zapiske. / So iz vrste blaženih in svetih / — naivne ruske študentke.

Ti pa, razkroj, ne ubij / te povezave dob — ona nam bo še v pomoč! / enostavno nista mogoči dve Rusiji, / kot dveh Ahmátovih ne more biti!

II

V drugem grobu pa, nedaleč vstran, / — kot ob bibliji navadna prigodnica! — je ležala v belem platnu / starka Ahmátove let.

Ležala je, / kot da se pripravlja k poroki, / utrujena po pranju, ribanju, pometanju, krpanju, / kmetica po rokah in tudi po licu; / sploh: biti je morala služkinja.

Biti mrtva — saj to je rajsko življenje! / Ljudje so jo tako dobro oskrbeli / kot pred praznikom otroka: / oprali so jo in preoblekli.

Z rožami je kajpak niso počastili, / pa bil je zato grob po meri naravnani: obuli so ji čevlje, skoraj nove / le s krpicami popravil na podplatih.

Bila je vseodpuščajoče jasna: / pobožno je na grudi sklenila / suhi roki, ki da bi / nevidno svečko v njih držala.

Vestnik DSPB je ponatisnil iz Glasa članek Viktorja Antolina „Verski in politični odpor proti komunizmu“. Glasilo PB Tabor je ponatisnilo iz Glasa članek Rude Jurčeca „Mrtvi in živi“. Avstralske Misli na so prinesle nekaj odstavkov iz članka Vladimirja Kosa DJ iz Tokia v Glasu „Namesto odgovora na anketo“.

HOCHHUTHOVI „SOLDATI“

Kot uvod v novo sezono je bila v Berlinu krstna predstava nove Hochhuthove drame „Soldati“. Istočasno bi morala biti premiera v Londonu, kjer je vpriporitev pripravljala sir Lawrence Olivier, a sa predstavo prepovedali, ker avtor v drami dolži Winstona Churchilla krivde pri smrtni letalski nesreči predsednika poljske emigrantske vlade generala Sikorskega. Churchillovi sootrodniki so protestirali proti taki žalitvi pokojnikovega spomina. Berlinska kritika priznava uspeh vpriporitve in obeta drami prodor

na svetovne odre. vendar se spet vidi, da je delo bolj bralno in tako nekateri lo močno podani konflikti v vpriporitvi ne pridejo do polnega učinka. Zanimivo je, da se igravec glavne vloge ni niti na manj potrudil biti po maski podoben Churchill. Kakor smo že poročali, avtor izjavil, da ima za svoje obdolžitve proti Churchillu dokumente, ki jih sedaj še ne more objaviti in so spravljani v trezorjih neke švicarske banke.

DOLINA MOLKA

Za Cerkev v državah za železno zavese so se pogosto uporabljala naziv molčevo Cerkev. Zato ni čudno, če je v Londonu izšla nad 400 strani obsegajoča knjiga z naslovom „The Valley of Silence“ — Dolina molka“. V obliki zbornika prav in eseev jo je uredil James J. Zoško in je dejansko nekaj duhovni protiv poljske katoliške univerze v Lublinu, ter pravem čudežu celotne katoliške aktua

SODOBNA ZGODOVINA SE V SVETOVNI IN SLOVENSKI STVARNOSTI DANES VEDNO BOLJ OBLIKUJE POSEBEJ V POLITIKI. ŽE PRVI DEL LUČI IN SENCE (SKOZI LUČI IN SENCE, I. DEL 1914-1929) JE PODAL PREREZ SLOVENSKEGA DELEŽA OB DOGODKIH MED PRVO SVETOVNO VOJNO IN OB NASTANKU PRVE JUGOSLAVIJE DO OKLICA DIKTATURE KRALJA ALEKSANDRA. — DRUGI DEL PODAJA PODOBO KULTURNEGA IN POLITIČNEGA RAZVOJA V SVETU IN SLOVENIJI DO PRVIH ZNAKOV BLIŽAJOČE SE DRUGE SVETOVNE VOJNE — OBA DELA (944 strani drobnega tiska) BOSTA VSEM, POSEBEJ PA ŠE MLADINI NAJLEPŠA PRILIKA ZA POZNAVANJE NAŠE NAJBLIŽJE PRETEKLOSTI.

ruda jurčec

skozi luči in sence II.

(1929 - 1935)

(Strani 587 in XX strani ilustracij)

Opremil arh. Marijan Eiletz

NASLOVI POGLAVIJ:

ZA IZGUBLJENIMI STOPINJAMI — SOLE NAUKI IN MAMILA — BLAŽENOST IN BRIDKOST ZAPISANIH BESED — OD BESED DO IDEJ — ŽEJNI UMIRA OB CURKU VODE — VEČERI NA AVENIJI POD MIŠJO GORO — MRZLI VEČERI OB LEMANU — LOV ZA LOVORIKAMI — ... MAI TANTO AMATO LA VITA — SKOZI TOLMUNE KOMUNIZMA — FIN DE SIECLE.

Vinko BELIČIČ (Radio TRST, dne 19. julija 1967):

„... MOJSTER PERESA...“

„Minili sta dve leti in pol — bilo je decembra 1964 — kar smo na tem mestu poročali o Rude Jurčeca knjigi spominov 'Skozi luči in sence', in sicer o nje I. delu, ki je zajemal čas najrazličnejših spominov na rodni kraj Ormož ob Dravi do leta 1929, ko je avtor prišel na višje študije v Pariz. — Ruda Jurčec, ki mu je zdaj dvainšestdeset let in živi v Argentini v Buenos Airesu, kulturnem središču zdomskih Slovencev, kjer je — kar zadeva pero — najmarljivejši slovenski kulturni delavec, pa je seveda pisanje spominov nadaljeval. In tako je letos pomladi izšla II. knjiga njegovega memoarnega dela 'Skozi luči in sence', katera obsega 587 strani. Med nje je avtor uvrstil več prilog z dokumentarnim fotografskim gradivom.

Ob karakterizaciji posameznih poglavij in po zajemu vsebine vsakega posebej pravi Jurčec v osmem poglavju „Lov za Lovorikami“: „Nemčija je 1932 na višku gospodarske in notranjepolitične krize. Nacizem se je dinamično širil, oblubljaljoč rešitev iz vseh stisk.“ Mogoče so te strani te Jurčeve knjige najbolj plastične, najnazornejše; resnično zgodovinski vir, ki ga je napisal nepristranski očevidec. Pot je av-

torja pripeljala do Dessaua, kjer je živel plesavec Pino Mlakar z ženo, in nazadnje v Berlinu, v „mesto brez telesa in duše“, kot beremo. Tudi nemško prestolnico je Jurčec pokazal živo in s čutom za zgodovino.“

„Za tuje kraje in ljudi bolj hladen, zato pa v domačo preteklost zazrt bravec bo najbolj prišel na svoj račun v desetem, predzadnjem in hkrati najdaljšem poglavju. Že sam naslov 'Skozi tolmane komunizma' mnogo obeta. Jurčec pripoveduje, kako se je vrnil v Ljubljano... Kot ugleden sposoben, kritičen, drzen sedemindvajsetletnik se je znašel v malih razmerah, ki so se mu kot poznavavcu širokega sveta in mogočnih novih idej morale zdeti še tesnejše. V tem poglavju je zlasti prikazal od blizu katoliški tabor in njegove struje. Ne upamo si trditi, da je to najobjektivnejši del knjige, lahko pa rečemo, da je avtor na teh stotrideset straneh nadvse živo popisal ljudi, ki so takrat imeli besedo ali pa so bili na začetku javnega delovanja. Pred sabo imamo najsočnejšo spominsko literaturo, imena z vseh področij tistodobnega slovenskega življenja. Bravec, ki ima danes nad petdeset let in je tisti čas živel v Sloveniji, bo ob tem poglavju res užival. Pa tudi če je živel drugje in ga vrenje v tistih letih diktature ter ostrih ideoloških trenj v mladem rodu zanima, si bo ob branju teh naravnost umetniško pisanih strani mel roke. Tukaj srečamo galerijo ljudi, ki so posegali v slovensko po-

litično, kulturno in društveno življenje. Mnogi še živijo, nekateri pa so že umrli...“

„Nekakšen liričen finale je dvajset strani dolgo sklepno poglavje 'Fin de siècle'. Jurčec je jenjal sodelovati pri vedno bolj marksistični reviji 'Sodobnost'; jenjal koketirati s komunizmom, ki je bil takrat vera mnogih razočaranih in nečesa lepšega, poštenjšega željnih ljudi. Hkrati je tudi kot urednik revije 'Beseda' doživel poraz, ker ni bil kos vedno bolj zapletajočemu se času...“

„Pa še nekaj kritičnih pripomb! Ruda Jurčec je mojster peresa! Piše z lahkoto, ker je bistrina njegovega duha velika. Mogoče je ravno zato včasih manj discipliniran, bolj zgovoren, kakor bi bravec želel. Razgledan je po memoarski literaturi, ki se je zlasti po zadnji vojni močno razbohotila.

„MEDDOBJE“ X, 1-3, objavlja o drugem delu Rude Jurčeca knjige Skozi luči in sence esej pesnika in pisatelja Fr. Papeža, odkoder povzemamo:

„... SVOJSKA LITERARNA STVARITEV, RASTOČA V SVOJ VRH...“

„Pisanje — in branje — spominov je pogovor s časom... V vrsto intimnega zapisovanja spadajo pisma, izpovedi, življenja (ni mogoče mimo notranjega ognja Avguština, Tereze Avilske ali Kierkegaarda). Resnica se zrcali tu iz ozkega in globokega potoka osebnega krika, vere ali razklanosti. 'Odprt' pogovor, ki je obenem kritika svojega časa, pa načenjajo politiki in sploh literati danes sredi polnega ustvarjanja. Tako močno se je razvila in okreplila ta literarna zvrst, da je opus kakega javnega delavca in pisatelja nepopoln, če ne zapusti toplejših in človeško bližnjih podatkov o svojem življenju in času.

Pariški del Jurčecovih spominov je ves v znamenjih horizontalnega politično kulturnega razgledavanja... Pisatelj, takrat študent Visoke politične šole, se je vrgel v spoznavanje zapletenih niti meščanskega liberalizma, Blumovih socialistov, masonskih elit, etc... Vendar mu je bil tudi druga stran — umetnostna, montmartrska... kraj Verlainove melanholije... svet Chateaubrianda... in mu je tisti čas še vedno aktualno, življenjsko blizu in — kot pove v naslednjem poglavju —, da ni nikdar bolj ljubil življenje kot ob slovesu iz Pariza... ali ob spominih nanj.

Literarno zastavljeni spomini dajejo zgodovini vedno nekaj smisla, ki ga zgodovina sama nima. Ustvarjajo časa živo polnost in poleg tega prečiščajo njegove poetične prvine. Doživetja, ki jih pisatelj zapisuje iz Pariza, so neposredno polna in konkretna tudi ob srečanjih, ki so bila bežna in tudi ob osebnostih, katerih podobe gledamo danes že obledele iz daljine. Tako nas nenadoma postavi sredi miz v Gallimardovi knjigarni, kjer se v prljatelskem pogovoru zbirajo ob popodnevih literati in umetniki; zanimivo je srečanje s poetom razuma in metafizične tesnobe Paulom Valeryjem, dočim je pozneje na potu skozi Nemčijo čutiti iz Heideggerja iščočo in nemirno osebnost, ki izzveni disonantno... Eden najbolj izstopajočih prizorov iz francoskega političnega življenja je opis Leona Daudeta... in tudi že iz poti skozi Nemčijo je oblikovano pisateljevo doživetje Walhalle nemške nacistične mistike v veliki dvorani v Stuttgartu (ob srečanju s Hitlerjem).

Pisanje memoarov je obenem literatura in žurnalizem. Lahko je močna literatura, ki ima pridih tiste zvrsti zapisov v pozitivnem pomenu, kjer človeka k pisanju žene notranja sila ob intenzivnosti močnega in edinstvenega doživetja. Ampak avtor Luči in sence išče za sto in sto stranmi svoje knjige v lahkotnem, skoraj poetičnem zanosu, zapis zunanje stvarnosti,

Nevarnost takšnih knjig je predvsem ena: da avtor preveč povečuje sebe in hkrati preveč ponižuje svoje nasprotnike; da opravičuje in zagovarja svoja dejanja in na vrh obeša svoj prav. Jurčecu tega ne moremo očitati. Njegova pozornost velja razgibanosti časa in takorekoč neštetim ljudem. Veliki in majhni, znani in manj znani, iz tega ali onega kulturnega območja, tuji in domači ljudje: a vsak svoj lik! Zato je ta knjiga ena tistih, ki jih je težko odložiti, dokler je nismo prebrali... Žal nam je, da gre Jurčec s pisanjem svojih spominov tako počasi naprej... Kot opazovavec iz ozadja, ki se ni spuščal v dnevne boje, pa bi mogoče lahko s svojimi duhovitimi, vedrimi, odželje po resnici narekovanimi besedami upodobil tisti čas in tako prispeval svoj delež k poznanju najnovejše zgodovine Slovencev.“

ki je predelana in pretehtana v dostikrat metafizičnem razploženju. Res je, da oživlja pisatelj široko zunanjo, enkratno realnost, vendar se vzporedno ob njej razživlja v lastnih, subjektivnih zasnovah, ki dajejo delu mnogokrat literarno psihološki odsev... Pisatelj nas nenehno postavlja pod pritisk tega, kar je bilo v preteklosti, in tega, kar je še vedno žgoče v sedanosti naših življenj. Spoznanje preteklosti in sedanosti raste iz spomina, ki se vije kot plezalka po steni časa in po notranjosti vse naše biti. — Spomin pa išče predvsem človeka in, kot pravi Kierkegaard nekje v svojem Dnevniku, je človek sam tisti čas, ki ga je treba odpreti in očistiti. Jurčec se včasih spusti globlje v psihološki študij dejstev in oseb in nemalokrat se mu pri tem zlije ironija ali kontra-punktična šegavost. Tragikomično je prikazan na primer konflikt z generalom Cukavcem, medtem ko je v močnem psihološkem obrisu naslikano doživetje drugega avtorjevega „izpita“ pri Antonu Korošču, kjer se v notranji zgradbi dramsko stopnjevanje zaključí v pravo samostojno črtico. Sodeč po vedno večjem osredotočanju na notranjih vzgibih posameznih oseb, se zdi, da bo na straneh naslednjega dela vedno več poglobljanja v transcendentno vsebino dejanj in nehanj človeka v letih vojne in revolucije.

Leta 1932 se je avtor vrnil iz Pariza v Ljubljano... in tu se pričinja tista doba, ki jo bo vsakdo s posebnim užitkom obnavljal... Bili so zadnji lepi dnevi pred nevihto... pisatelj že začenja tisto atmosfero, ki po zanimivosti in aktualnosti presega pariško... Jurčec je politični esejist, ki zna s prikupno obliko zainteresirati tudi preprostega bravca. Pri vsem pa se nikdar ne umakne iz vloge kritičnosti. S takim pretanjenim kritičnim čutom je tu, na primer, podana ugotovitev, da je na zagrizen odpor naletel navadno samo pri skrajnih katoliških levičarjih, ki sta jim spoštovanje in ljubezen mnogo bolj manjkala kot pa mnogim komunistom.

Knjiga Skozi luči in sence je poleg svoje memoarne vrednosti tudi svojska literarna stvaritev, ki že raste v svoj vrh. Jurčecev slog je pripovedno koncizen, vendar se mu pero nenehno nagiblje v literarno umetniško oblikovanje. Pisatelj ne samo pripoveduje, ampak se izpoveduje, ustvarjajoč globljo človeško problematiko. Stvarna proza postaja v mnogoterih zamahih umetniška proza. — Da: v središču pisateljeve osebnosti se morda lirična umetniška volja vzpenja enako kot epsko opisovalna.

Gotovo je, da bo knjiga spominov Skozi luči in sence zajela zaradi svoje prikupnosti pripovedovanja širok krog občinstva. — Jurčecov slog je duhovit, ravnotežen in bogat tiste usmerjenosti, kot so jo ustvarjali nekateri francoski neoklasičisti... Vsekakor je knjiga Skozi luči in sence dokaz Jurčecove volje dvigniti zvrst spominskih študij in zapiskov na najvišjo raven.“

KNJIGO MORETE NAROČITI NARAVNOST PRI ZALOŽBI IN TUDI PRI VSEH POVERJENIKIH SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE, V BUENOS AIRESU PA ŠE V PISARNAH SLOVENSKE HIŠE, RAMON L. FALCON 4158.

CENE: Argentina 1500 pesov vezana v platno in 1200 pesov vezana v karton, Južna Amerika 1700, oziroma 1300 pesov; USA, KANADA in Avstralija: 6 oziroma 5 dolarjev; Italija 3600, oziroma 3000 Lit; Nemčija 25 oz. 20 DM; Avstrija 140 oz. 120 šillingov; Francija 24 NF, oz. 20 NF; Anglija 2 in pol, oz. 2 funta; v ostalih deželah v dolarjski protivrednosti.

Cene prvega dela Skozi luči in sence (1914 - 1929), str. 357, so odslje za vse, v Argentini 1100 oz. 1000 pesov; USA, Kanada in Avstralija 4 oz. 3.50 dolarjev; Italija 2500 oz. 2000 Lit; Francija 18 oz. 14 NF; Anglija 1 in tri četrt funta oz. 1 in pol funta in v ostalih deželah v dolarjski protivrednosti.

Ana Ahmátova

IZ „REKVIEMA“

So ob zori te odpeljali,
kot za krsto sem šla za teboj;
so v podstrešku otroci jokali,
ob ikonah se stalil sveč soj.
So ti ustnice bile zelene,
Pot predsmrtni čez čelo razlit...

O, kot strelcev pobitih žene
le še rjula bom v kremľjski zid!
(Leningrad 1939)

Prevel Tine Debeljak

Moja opomba: Peter Veliki je okr. l. 1700 uporne dvorne strelce obsodil na smrt in jih je pri pobijanju v kremľjski trdnjavi tudi lastnoročno moril. Tu aluzija na rdečega „carja“ — krvnika Stalina.

Ti roki sta v življenju vse umeli / — (čeprav sta pisali le čačke!) — / bili sta težki kot iz medenine / in nikdar jih nihče ni poljuboval.

In mislil sem; mogoče, v tem hipu, / vendarle obstajata dve Rusiji; / Rusija duha in Rusija rok! / Dve različni deželi, čisto si tuji...

Nihče za to starko ni žaloval, / nihče ji ni določil nesmrtnost. / In bil nad njo je tuje bel / — Ahmátove patricijski profil!...

Ahmátova pa se je po vsej svoji slavi / odpočila prezirljivo in suho, / zavedajoča se svojega duševnega sna, / nad samozvanstvom in plebejstvom duha.

Aristokratka! Od tam, kjer / iskri dirkalni konji tolčejo ob tla. / Njeni roki sta se zibali na rožah / kot na vodi in bajali.

Ustvarjali sta kot sta pač mogli, dobro; / toda bili so časi, ko je sil primanjkovalo. In pero, ki je Puškinu teklo rahlo, / so s smehljajem lomili ženski prsti.

Pozabili so prsti na hlad Aixa, / na poljub v Nizzi in Peterburgu, / na prsih skrčeni so nabrekli kot kmetici.

Čarica brez krone in žezla, / sredi darov medlih spoštovanj, / bila je vseodpuščajoče jasna / kot tista starka v podarjenih čevljih.

Toda starka v drugem grobu / je ležala, ne da bi videla Nizzo / z Ahmátove veličastjem na čelu / in med njima ni bilo meje.

Pesem je izšla v sovijski reviji JUNOST (Mladost), avgusta 1966.

Prevedla jo je v prozi OLGA RUPNIKOVA s sodclovanjem dr. S. Kocipra

nosti in hkrati tudi že pravi odgovor na mesto, ki ga naj zavzema življenje idej in znanosti v pokoncilski dobi. Uvod je napisal kardinal Wyszyński, kjer razlaga, zakaj je Cerkev pripravljena odgovoriti vsem tokovom naše dobe. zlasti pri pomoči mladini novih valov. Sledijo eseji in razprave s skoraj vseh področij: začenaajo se s teologijo in se odpirajo filozofskim, gospodarskim, sociološkim in literarnim problemom. Rektor ljubinske univerze je napisal esej „Vpliv tomizma na univerzi v Krakovu“, prof. Krapiec razpravlja o „Filozofiji in evoluciji“, močan poudarek za pravo versko orientacijo v našem času prinaša esej J. Majka „Sociologija religije v sodobni Poljski“.

Londonska kritika podčrtava, da je knjiga pravi duhovni profil sodobne Poljske, J. A. Grabowski pa zaključuje: „Prav ta knjiga dokazuje, kako se Cerkev danes trudi nuditi poljskemu narodu vso pomoč. Vidna je zaskrbljenost

podajati osnove za obnovo ne samo v verski usmerjenosti, ampak v vsej miselnosti. Zato me preveva želja, da bi vprašal, zakaj so knjige dali naslov Dolina molka, kajti iz nje se z vso silo dviga dokaz, da je glas poslskega katolicizma že onstran trme ali samozavešnosti, ker postaja kot glas razuma že znavelec bodočnosti.“

POPRAVI: V članku „češka obsodba partijske oblasti“ (Glas 8. IX., str. 2) se v drugi stati v prvem odstavku stavek pravilno glasi: Pri vsaki izbiri jo najbolje izvozijo poprečni ljudje, z odra pa izginejo bolj komplicirani, ljudje z mikom, posebno pa ljudje, ki so s svojimi lastnostmi in delom postali tiho merilo za splošno spodobnost, sodilo javne vesti. — V Glasu z dne 29. IX. (članek „Demografska balkanizacija Slovenije“) popravi v: ker je slovenski narodni prirastek (1961 94 oseb na 10.000) eden izmed najnižjih v Evropi.

— Koncert slovenskih narodnih pesmi je priredil SPZ „Gallus“ v Slovenski hiši v soboto 18. novembra in sicer v korist Slomškovega doma. Dirigiral je dr. Julij Savelli, solisti pa Marija Marinček, Anica Mehle, Anica Rodé, Roza Golob in Ivan Rode. Prvič se je tokrat predstavil tudi mladinski pevski zbor „Gaulsa“ pod vodstvom Tineta Selana. — Uvodno besedo je o pomenu koncerta in namenu spregovoril dr. Josip Krivec. Uspelo prireditve se je udeležilo veliko število prijateljev zbora in Slomškovega doma.

OBSODBA SLOVENSKEGA DUHOVNIKA ZARADI VIETNAMA

Goriški Katoliški glas poroča, da je bil kaplan Ivan Petrič v Cerkljah na Gorenjskem obsojen na tri mesece zopora, pogojno na dve leti in sicer zaradi tega, ker je „verske obrede izbral v politične namene“. Pred leti je namreč od tam pobegnil k stricu na Koroškem fant, ki se je potem preselil v ZDA, kjer je bil poklican k vojakom, odšel na fronto v Vietnam, bil smrtno ranjen, toda pred smrtjo izrazil željo, da bi bil prepeljan in pokopan na Koroškem pri stricu in blizu domačega rojstnega kraja v Sloveniji. Po pogrebu je bilo 11. junija maša zadušnica v Cerkljah na Gorenjskem, kjer je kaplan Petrič med govorom dejal: „Onstran meje na Koroškem smo pokopali boreca, ki je padel v Vietnamu za sveto in pravično stvar.“ Zadeva je prišla v liste in se končala pred sodiščem z obsodbo. Dogodek pa ni ostal omejen samo na domač kraj, ampak je zašel tudi v tuji tisk in je o obsodbi poročal celo tudi pariški „Le Monde“. Kat. Glas pa zaključuje poročilo z besedami: „Tako obsodba pisatelja Režanca kot zdaj kaplana Petriča ponovno dokazujeta, da ostaja Jugoslavija kljub navidezni liberalizaciji slej ko prej diktatorska s stalinskimi metodami, kjer je misliti drugače kot režim že prestopnik, ki se konča pred sodnikom in z obsodbo.“

— Pisatelj Ferdo Godina opisuje v izjavi uredništvu Knjige sedanje stanje v domovini in pravi med drugim: „... Lov za denarjem je postal brutalen. Za tem lovom nič ne zaostaja razmetavanje denarja za osebne spomenike in gonja političnih karieristov za položaje. Glejte, pri nas je povsem normalno, da tisti, ki je ugonobil recimo kmečko zadrugo ali kaj drugega, nato napreduje, če le zna o pravem času postavljati bleščečo besedo o socializmu. S tem se zlahka izmuzne osebni odgovornosti. Nisem zagovornik uravnilovke. A visoke plače bi pri nas morali kontrolirati, če jih resnično zaslužijo s svojim delom tisti, ki jih prejemajo.“ O položaju pisatelja v domovini pravi: „Slovenskega književnika položaj v domovini je zelo težak. Da, zelo težak je. Pisateljstvo mu je lahko le zahteven hobby. Danes ima pisatelj položaj samo v delovnem kolektivu, ki seveda ni do njega prav nič sentimentalni. Edino, kar mu še lepega ostane, so tihe želje, da bi prišla kmalu odrešujoča penzija, pa če je tako neznatna. V pokoju bo res lahko pisal. Mecenov ni več, a od honorarjev se ne da živeti, ker so ti premizerni. In vendar mora imeti književnik možnost, da reagira na naš čas in mu drži ogledalo. Tako pa nosi dvojno breme: eno materialno, drugo pa moralno, ki ga vsakemu književniku nalaga njegova doba. Družba, o kateri piše, namreč vedno reagira. — Če se danes piše ostrejša literatura, se mi zdi to povsem normalno. Preživeli smo težke čase pritiska in kontrole in kdo naj ve, kakšne bodo posledice na duši naroda, ki mu jih je zadel naš čas. Samo s kongresi se teh ran ne bo dalo zaceliti. Priti bi morala tista topla odjuga, ki človeka resnično notranje sprosti, ki mu vceplja vero v častno svobodno življenje... Književniku ni nikoli preostalo drugega in mu tudi ne bo, da se bo moral za resnico vedno izpostavljati viharjem, ki ne bodo prenehali, dokler bo človek živel.“

Slovenska filharmonija je zaključila preteklo sezono z dvema gostovanjema v Italiji. Koncert v Riminiju je dirigiral Lovro Matačić in je zbor z orkestrom izvajal Dvorakov „Te Deum“ in Janačkovo „Glagolsko mašo“. Še prej je sodeloval pri Mednarodnem muzikološkem kongresu v Ljubljani ter na festivalu v Dubrovniku. Za novo sezono je ravnatelj Filharmonije izjavil, da mora vodstvo i orkester i zbor preurediti zaradi preobremenjenosti. Za novo sezono bodo razpisali samo tri abonmaje namesto štirih. Ohranjena pa bo dosedanja uglastitev vsega programa, ko bo en abonma posvečen baroku, dva pa Beethovnovim delom. Pač pa bo več gostovanj tujih ansamblov in sicer bosta orkestra iz Leipziga in Varssillesa predstavila manj znana dela svojih dežel, orkester južno-nemškega radia in orkester iz Los Angelesa pa sodita med najboljše v svetovnem merilu. Pri Beethovnovem sporedu bo sodeloval tudi zagrebški simfonični orkester.

Spored za novo sezono določa dostojen delež tudi izvajanju slovenskih skladb. Kar deset so jih izbrali. Prvo izvedbo bodo doživele Srebotnjakove štiri epizode za orkester in Arničev koncert za čelo in orkester. Slovenska dela bo orkester izvajal tudi na gostovanjih v Belgradu, Novem Sadu, Mariboru, Trstu, Celovcu in na turnejah po Italiji, Češkoslovaški in Poljski. Tudi v vrsto mladinskih koncertov bodo vključevali slovenska dela.

Izmed tujih solistov naše dobe bodo nastopili: Micheli, André Watte, Heinz Medjimerac, violinista Odnoposoff in Michael Rabin, čelist Jakob Slobotkin, dirigenti Hans Mueller Kray, Armando La Rosa Parodi, Eliahu Inbal, Bernard Wahl.

Direktor Cvetko je znova poudaril, da dosednji prostori niso več primerni in bodo stalna ovira napredku orkestra. Sicer jo bodo nekaj prezidali, vendar še vedno premalo — sedanja dvorana ne prenese obsežnejših zvočnih učinkov. Nova dvorana mora biti taka, da bo primerna za izvedbo Brahmsovih, Mahlerjevih, Straussovih in Šostakovičevih del.

LABODJI SPEV

Poleg Christophera Hollisa je Robert Speaight vodilni angleški katoliški literarni kritik. Sedaj je pri Collinsu izšla njegova monografija o Teilhardu de Chardinu, kjer odkriva z veliko ljubeznijo njegovo tragično pot tja do smrti. Knjiga je polna podatkov, kako je de Chardin odločno odklanjal vse poskuse oddaljiti ga od zvestobe Cerkev. Posebno poglavje je posvečeno filozofu jezuitu p. Valensinu, čigar smrt je smatral Teilhard de Chardin za napoved svoje bližnje smrti. Zanimivo izzvenj Speaightov stavek, da je bil p. Valensin „trdno zasidran v dogmo in na njenih temeljih gradil svojo filozofijo v prepričanju, da je teologija mrtva“.

— Na Dolenjskem kulturnem festivalu v Kostanjevici — festival je vsako leto v poletju — je 14. septembra odprl svojo razstavo Rudi Simčič, isti dan pa je tam recitiral iz svojih del dramatik Ivan Mrak. Mnogo zanimanja je vzbudilo poglavje iz njegove nove drame Van Goghov Vidov ples. Nasled-

ziran kot „arhiepiskop Ohrida in Makedonije“ mitropolit Dositej. Navzoči so bili zastopniki makedonske vlade in zastopnik belgrajskega izvršnega sveta, ki je prinesel novemu arhiepiskopu visoko Titovo odličje, ni pa bilo zastopnikov srbske in sploh kake druge pravoslavne cerkve.

Najvišje predstavniško telo srbske pravoslavne cerkve Sveti arhijerejski sabor je 24. avgusta javnosti namenjeno redigiral odklonitev makedonske avtokefalije, ki v njej točko za točko pobija makedonske argumente za samostojnost in dokazuje kanonično neupravičenost makedonske avtokefalije in kanonično nesposobnost Dositeja za vodstvo makedonske cerkve. Odklonitev, ki je bila s podpisom patriarha Germana (Djorića) publicirana prve dni septembra v Pravoslavju, poudarja, da je osamosvojitve makedonske cerkve v nasprotju tudi z zakoni jugoslovanske države. S tem očitkom se je belgrajski patriarhat posredno obrnil na belgrajsko vlado. Toda ta je šla tudi to pot mimo pritožbe srbske cerkve. Dne 14. septembra se je arhijerejski sabor zbral k izredni seji in je oklical Dositejevo avtokefalijo za „shizmatično versko organizacijo“, pretrgal je vse kanonične stike z makedonskim episkopatom, ukazal svetemu sinodu, da začne s pravnim postopkom zoper krivce razkola in sklenil ohraniti duhovno zvezo s pravoslavni verniki v republiki Makedoniji.

Med argumenti srbskega škofovskega sveta eden zadeva posredno tudi nepravoslavne državljane Jugoslavije. Srbski škofje izražajo namreč svoje začudenje, da se sploh govori o makedonski državi, ki vendar republika Makedonija ni nič drugega kot „del jugoslovanske federacije z omejeno suverenostjo“. Ker se srbski patriarh izrecno v zaupljivejših trditvah ima za hranitelja srbske kontinuitete, izjava srbskih škofov razodeva avtentično srbsko pojmovanje jugoslovanske federacije. Z najbolj reprezentativnega srbskega stališča „republikan“, ki jo sestavljajo, ne pripada značaj države.

V Makedoniji je na srbsko obsodbo makedonske avtokefalije prvi odgovoril partijski dnevnik Nova Makedonija (1. oktobra), ki izraža misli makedonske vlade in je obdolžil srbsko hierarhijo „verske in narodne nestrpnosti“, ki jo jugoslovanska zakonodaja ima za posebno hudo hudodelstvo. Argumente srbskih škofov pa zavrača kot „protiustavne“, „tendenciozne“ in „nasprotne zgodovinski resnici“. V odmevu na te kritike piše belgrajski večernik Politika Express: „Makedonska cerkev je samo uporabila pravice, ki jih ji zagotavlja ustava. Spor je toliko hujši, ker srbska cerkev de facto taji obstoj makedonskega ljudstva in ker politična emigracija v tujini daje srbski cerkvi svojo podporo in se obenem prizadeva izrabiti ta spor za poživitev nevarnih šovinističnih čustev.“ (2. 10. 1967.)

Podporo jugoslovanske partije njemu Dositej vrača s pridnim sodelovanjem z njo. Ko je avgusta obiskal Makedonco v Kanadi, ga je ne samo duhovno, temveč kar očitno spremljal predsednik makedonske verske komisije. Kazno je, da je tudi bolgarska partija ob obisku makedonskega komunističnega voditelja Crvenkovskega v Sofiji konec maja dala tih pristanek k makedonski avtokefaliji. Končno je za Bolgare važno, da iz spornega ozemlja iztisnejo srbsko cerkev. Tretji politični stornik, ki je živo prizadet v Makedoniji, grška vlada, je že konec julija izdala komuniké, ki obnovo ohridske arhiepiskopije šteje med „napore jugoslovanskih voditeljev, fabricirati in na vso silo uveljaviti nek neznan in do zadnjih let neobstoječ narod“. Po vojaškem puču v Grčiji postajajo zveze med jugoslovanskimi in bolgarskimi komunisti spet tesne.

Od pravoslavnih cerkva pa še niti ena ni poslala pisma občestva novi makedonski cerkvi, niti bolgarski patriarhat. Sveti sinod grške cerkve je 11. septembra pretrgal vse kanonične zveze s „shizmatičnimi škofi“, če se ne vrnejo v srbsko cerkev. V protestni resoluciji zoper „takoimnovano makedonsko cerkev“ pa je preciziral, da bi mogla makedonska cerkev postati avtokefalna le, če bi se Makedonija odločila od Jugoslavije. Verjetno so ob obisku ekumeničnega patriarha Atenagorasa 11. oktobra v Belgradu govorili tudi o makedonskem vprašanju, čeprav so patrijaršiji bližnji krogi trdili, da „ni bilo nujno obremenjevati obiskovavca s tem popolnoma notranjim problemom“. Večjo težo kakor carigrajskega pa bo imela beseda moskovskega patriarha, ki je že 1870 odločilno posegel v tek dogodkov na prav istem geografskem področju.

njo soboto pa je v Kostanjevici gostovalo SNG in uprizorilo Mrakovo Marijo Tudor.

— Po tradiciji se operna sezona v Moskvi začena konec julija. Glasbeno gledališče Stanislavskega in Nemirovič-Dančenka jo je začela s krsno izvedbo baleta „Rdeči hudiči“, kompozicija komponista Isaka Dunajevskega, ki je leta 1955 umrl. Balet so šele pred kratkim našli v njegovi zapuščini. Izvedbo je koreografil glavni koreograf Vladimir Burmejster, glavni vlogi pa sta plesali Eleonora Vlasova in Violeta Bofit.

— Mariborski profesor Rudolf Rakuša je pri Državni založbi v Ljubljani izdal knjigo z naslovom „Od hieroglifov do slovenske stenografije“. Knjiga je vzbudila precejšnjo pozornost. Avtor

je na deset polah drobnega tiska zbral zgodovino nastanka antične geometrične in grafične stenografije. Seveda je glavni del posvečen zgodovini in razvoju slovenske stenografije.

— Sramota, toda kakšna: „Med čudovite umetnine, ki so jih na Formi vivi v Kostanjevici iz lesa ustvarili umetniki vsega sveta, je zapeljal avtomobil ‘ami’ z ljubljansko registracijo (številko imamo v uredništvu). Iz nje ga sta izstopila moška srednjih let. Bila sta dokaj samozavestna. Celu objestna. Najprej sta si ogledala razstavljenе kipe, nato pa sta svoje nezadovoljstvo javno izrazila s tem, da sta ob eni izmed umetnin — spustila hlače pod pas in opravila veliko potrebo... (Iz glose Sramota v Ljubljanskem dnevniku) — Sramota že, toda anonimna, dodaja Sodobnost (XV, št. 8-9, str. 942).

(Ob 25. letnici njegove tragične smrti)

Češki profesor dr. Josef Páta je bil profesor za lužiški srbski jezik in literaturo v Pragi ter je bil ustreljen med vojno v represalijah za umor nemškega krvnika Heydricha. Bil je velik prijatelj Slovencev ter je mnogo prevajal Meška v češčino in mu pomagal k slovesu najbolj prevajanega slovenskega pisatelja. Njegove češke prevode so nato prevajali tudi v lužiško srbsko, kjer je dobil Meško velik krog častivcev. Svoj čas mi je prof. Páta pomagal organizirati lužiškosrbsko prilogo Slovenca. Bil je večkrat v Sloveniji, zlasti ni zamujal slovenskih vesokolskih zletov. Kot velik prijatelj slovenske književnosti in Slovencev sploh zasluži, da se ga ob 25-letnici smrti spomni tudi SKA.

td

V zvezi s tragično smrtjo profesorja dr. Josefa Páte, ki so ga Nemci ob sodili na smrt, češ da je sodeloval pri pripravah za atentat na nemškega upravitelja Češke Heydricha ter ga 24. junija 1942 v Pragi ustrelili, je bilo po vojni mnogo pisano. Kljub temu pa je ostalo marsikaj nepojasnjeno, kar bi moglo bolje osvetliti lik tega slovanskega idealista, znanstvenika, pisatelja in mučenca.

V sledečem želim opisati dogodek, ki naj služi kot še nepoznani podatek k življenjepisju Josefa Páte in ki mi ga je povedal njegov italijanski prijatelj prof. Giorgio Nurigiani. Ta je živel 40 let v Bolgariji, odkoder se je vrnil v Rim šele pred nekaj manj kot desetimi leti. Med drugim je bil pred drugo svetovno vojno profesor na Svobodni univerzi ter predsednik Društva inozemskih pisateljev v Bolgariji, katerega častni član je bil tudi pokojni Josef Páta. Kot tak je užival v najvišjih bolgarskih političnih in kulturnih krogih velik ugled in imel je številne prijatelje. Pa tudi Páta je bil v Bolgariji zelo znan, saj je pisal o Bolgariji in Bolgarih skoraj toliko, kakor o Lužici in lužiških Srbih.

Ko je bil Páta 9. junija 1942 od Nemcev prijet in odveden v zapore v Terezinu, je neki njegov intimen prijatelj, po imenu Horanek, poslal po tajni zvezi Nurigianiju v Sofijo pismo, v katerem ga ta obvešča, da se nahaja Páta v smrtni nevarnosti in ga prosi, naj o tem obvesti Pátinega najboljšega prijatelja univ. profesorja dr. Borisa Joceva, ki je bil takrat minister prosvete, ter ga prosi za čim hitrejšo intervencijo pri takratnem nemškem poslaniku v Sofiji, da bi bil Páta rešen. Nurigiani je bil prepričan, da bo minister Jocev kot človek in prijatelj storil vse, kar je v njegovi moči in tudi upal, da bo intervencija uspela, saj so bili Bolgari vojni zavezniki Nemcev. Odnesele je Horanekovo pismo Jocevu v ministrstvo. Ta je pismo prebral in po kratkem premišljevanju Nurigianiju izjavil, da ne more ustreči Horanekovi prošnji, ker bi s tem škodil sam sebi... Nurigiani je skušal Joceva pregovoriti, da bi vsaj oprežno poskušal preko drugih vplivnih oseb kaj doseči v Pátino korist, a tudi to je Jocev odklonil in ni niti hotel Nurigianiju vrniti Horanekovega pisma, ker je bil v njem omenjen kot intimen Pátov prijatelj.

O neuspehu pri Jocevu je Nurigiani takoj obvestil Horaneka in zaupno tudi nekatere Pátine bolgarske prijatelje, med njimi pisatelja Stefana Pop Vasileva, ki je bil takrat načelnik kulturnega oddelka bolgarskega prosvetnega ministrstva.

Nurigianiju ni znano, če mu je Horanek pisal s Pátinim znanjem ali na lastno iniciativo. Če je pisal s Pátinim znanjem, potem ga je verjetno tudi obvestil o negativnem izidu Nurigianijeve intervencije. V tem primeru si lahko zamislimo, kako strašno je bilo Páti pri duši, ko se je tik pred tragično smrtjo zrušila v njem vera v njegove bolgarske prijatelje. Njegov najboljši prijatelj, ugleden slovanski literarni zgodovinar in kritik, univ. prof. dr. Boris Jocev kot član bolgarske vlade na visokem položaju, v odločilnem trenutku Pátinega življenja ni hotel niti s prstom migniti, da bi vsaj poskušal rešiti življenje prijatelja, ki je poleg Lužiških Srbov s svojim plemenitim slovanskim srcem objel v globoki ljubezni tudi Bolgare.

Tri leta pozneje je na enako tragičen način sledil Páti tudi Boris Jocev. Obsojen po končani vojni na smrt kot okupatorjev sodelavec je bil tudi on ustreljen...

Vekoslav Bučar

ZVEZA KOMUNISTOV IN SAMOUPRAVA

Nekateri pristaši sodelovanja s komunističnim režimom v Jugoslaviji se zadnje čase opajajo z idejo, da bi bila možna izvedba samoupravljanja po Zvezi delovnega ljudstva, kakor se komunistična ljudska organizacija v Sloveniji imenuje. Zagovorniki takih zamisli bi priznali podreditev belgrajski vladi, le za doseg posredne demokracije — to je za svojo sodelovanje v tej organizaciji, bi si radi izgovorili pravico „dialoga“

in končno participacijo pri centralnem režimu, slovensko državnost pa bi prepustili igri ekonomskih računov. Teorija in praksa (št. 8-9) objavlja članek Petra Klinarja, ki se jasno izraža, kaj je bistvo razmerja med Zvezo komunistov in politično oblastjo. Pravi: „Zveza komunistov in politična oblast sta v specifičnem medsebojnem odnosu, nikakor pa ni mogoče govoriti o ločitvi ZK od politične samoupravne oblasti.“ Po nekaterih listih v slovenski emigraciji pa se še objavljajo navne trditve, da se položaj v Sloveniji boljša in da partija rahlja svojo diktaturo.

Med novostmi nove operne sezone v Mariboru je treba na prvem mestu omeniti prvo izvedbo nove slovenske opere, delo skladatelja Kruna Cipčija „Dr. Petelin“. Libreto je napisal režiser Fran Žižek. Od modernih tujih del bo na sporedu polvečerna opera italijanskega skladatelja Rigacija „Profesor King“, opera je oster protest proti sedanjemu spretehniziranemu svetu. Po fabuli je presenetljivo podobna Čapkovemu „R. U.R.“. Drugo polvečerno delo bodo izbrali med „Plamenečo ljubeznijo“ Manuela de Falla ter „Španskim capriciom“ Rimskega Korsakova (balet).

Med novitetami bodo Verdijev Othello in Huga Wolfa „Corregidor“ in Janačkova „Lisica Zvitorepka“. Med ponovitvami bodo nanovo naštudirali Giordanovo opera „André Chenier“, Verdijevo „Traviatto“, Musorgskega „Soročinski sejem“ in Foersterjevega „Gorenjskega slavčka“ ter Rossinijevo „Seviljskega brivca“.

Mariborska opera se bori za pevce. Razpisala je natečaj za soliste, a je bil izid negativen. Maribor je zapustil bolgarski pevec Agirov. Vzrok: nima stanovanja. Dotok mlajših je slab, ker za napredovanje ni pravih pogojev. Med člani zbora in še bolj med člani orkestra se opaža, da so že presegli zenit svojih zmogljivosti. Ravnatelj Vladimir Koblar je izjavil, da za pridobitev novih moči nič nikdo ne ukrene, uprava opere pa se je zaman trudila za primerno finančno pomoč. Letošnja sezona naj pokaže, ali Maribor opero hoče ali ne. Če jo hoče, potem ji je treba zagotoviti sredstva za obstoj.

EKUMENIZEM NA FINSKEM

Luteranska cerkev na Finskem je sklenila izkazati posebno čast redu dominikancev. V Kirkovahi v protestantskem svetišču bo odkrila posebno spominsko ploščo patrom dominikancem, ki so v 13. stoletju oznanjali božjo besedo v vzhodni Finski in so imeli svoj samostan in svetišče v Kirkovahi blizu mesta Turku. Protestantska fara v Kirkovahi je povabila dominikanca p. Marttija Voutilainena, da je pred odkritjem spominske plošče imel v njihovem svetišču sv. mašo in potem ploščo tudi blagoslovil. Katoliškim obredom je ob tej priliki prisostvoval ves protestantski kler iz vzhodne Finske. Po smrti škofa msgr. Gustava Adolfa Garlinga, umrl je v starosti 84 let, je sedaj p. Voutilainen edini katoliški duhovnik na Finskem. Pač pa imajo dominikanci na Finskem svoj samostan in priorat, kjer se posvečajo študiju in je v samostanu knjižnica s 15.000 knjigami.

Enako pot je ubral tudi pravoslavni kler na Finskem. Predstavniki pravoslavne cerkve so objavili, da so vsa pravoslavna svetišča na Finskem odprta vsem katoličanom za vse njihove obrede. Tak sklep je bil sprejet že na episkopalni konferenci v novembru 1966, a so ga objavili šele v juliju 1967. Na Finskem je okrog 3000 katoličanov in ukrep pravoslavne cerkve pravi, da so njihova svetišča na razpolago katoličanom povsod, kjer ni katoliške cerkve ali kapele. Vendar so iz te objave izključili finske katoličane vzhodnega obreda, ki jih je precej okoli glavnega mesta Helsinkija. Pravoslavna cerkev je mogla po letu 1945 zgraditi mnogo svetišč po vsej Finski, večinoma s sredstvi, nabranimi med verniki. Katoličani imajo svoja svetišča samo v Helsinkiju, Turkuju, Espooju, Tampereju in Jyaskiliju.

ZA V SHEDARIJ O „DUALIZMU“ V JUGOSLAVIJI

V diskusijskem seminarju o „aktualnih problemih reorganizacije in razvoju Saveza komunista Jugoslavije“, ki ga je ob sodelovanju partijskih „rukovodcev“ od 5. do 10. junija priredila t.i. Visoka šola za politične znanosti v Belgradu, se je naravno govorilo tudi o „dualizmu“, ki ga s tolikim nepoznanjem domačih virov ugotavljajo v emigraciji neki profetično-oportunistični privatni dopisniki svetovnim časnikom. Na sporedu ni manjkala tudi Vida Tomšičeva, ki se ji pripisuje neka posebna slovenska zavzetost in demokratično nastojenje. Govorila je v svoji sloviti, s tujkami kar najbolj mogoče posejani partijski latinščini, ki je tolikanj značilna za ljudi njene izobrazbene stopnje, prav o razmerju med komunistični partijo in Socialistično zvezo: „Še vedno obstaja takoimenovano transmissijsko pojmovanje odnosa med Zvezo komunistov in Socialistično zvezo. Vemo dobro, da v teoriji razlikujemo dve pojmovanji transmissije — stalinsko in leninsko. Leninsko pojmovanje transmissije je situiranje revolucionarne pozicije komunistov znotraj organizacije delavskega razreda in delovnega ljudstva. Po tem pojmovanju morajo komunisti iti v vse organizacije delovnih ljudi in se tam boriti za povzdigo njih zavesti na svoj nivo. Stalinski koncept transmissije mi dobro poznamo. Po tem konceptu družbene organizacije sprejemajo ukaze od komunistične partije, izvršujejo jih pa one.“

Kaže, da so sedaj simpatije gospe Vide Tomšič na strani leninističnega pojmovanja. Da tudi po tem pojmovanju partija — kot nje organizacijsko središče — ne more izgubiti svoje odločilne moči v Socialistični zvezi, sama poudari v stavku: „Treba je razumeti, da je Zveza komunistov po svoji poziciji kolektiven član Socialistične zveze in da se zato mora nahajati kot celota znotraj Socialistične zveze“. Da nestalinistično „razvijanje“ tega „dualizma“ nikakor ne pomeni nekega demokratičnega razvoja, Tomšičeva niti ne skriva: „Nezadostno jaseen odnos med Socialistično zvezo in Zvezo komunistov se kaže tudi v naših nenehnik diskusijah o kompetencah in razdelitvi dela med Zvezo komunistov in Socialistično zvezo. Te diskusije na nek način gredo v smer strukture večstrankarskega sistema.“ Zato poizva: „Boriti se moramo proti tendenci avtonomije Socialistične zveze nasproti Zvezi komunistov.“ „Borba zoper stalinske transmissije“ bodi zavajanje titologov na zapadu, partiji doma so dovolj leninske transmissije. Te bi nekateri kleriki in klerikalci radi postavili tudi v emigraciji.

Sistem ene edine stranke je še naprej nespremenjeno stališče jugoslovanske partije. Tega se zaveda tudi Stevan Vračar, profesor na belgrajski pravni fakulteti, ki je v oktobrski številki revije Gledišta objavil dosti ostro kritiko nepopolnosti in deformacij enostrankarskega sistema. Revijo izdajati belgrajska univerza in centralni komite Mladine Srbije.

Mladi profesor poudarja, da pomenijo poskusi komunistične partije s silo uveljaviti svoj politični in ideološki monopol, ko je enkrat revolucija končana in nova socialna uredba utrjena, „največjo nevarnost“ za „socialistično demokracijo“. Realno takšna teženja vodijo k nastanku „ozko zaključene privilegirane skupine“, ki preprečuje normalno obnavljanje kadrov, konča pa v „dogmatizmu“, negibnosti in „konserzativizmu“ ter poraja mite in predsodke. Prof. Vračar poskuša sicer ne zanikati pomena poskusom pristojnosti partijskih organov od državnih, mora pa ugotoviti, da so te pristojnosti tako „pomešane druga z drugo“, da konec koncev ostaja na oblasti vedno ena in ista „politična ekipa“.

Pomenljiva — verjetno v zvezi z Rankovičevim odstranitvijo — je kritična ugotovitev, da sistem ene stranke ne reši režima pred „hudimi krizami“: „Težko je verjeti, da so se v vseh teh primerih visoki partijski funkcionarji naenkrat spremenili v sovražnike socializma. Prej gre za razliko ob važnih političnih vprašanjih. Tem pa sledijo ekskomunikacije, politične in celo fizične likvidacije.“

Belgrajski profesor sicer meni, da sta mogoči dve „socialistični“ stranki, ve pa, da ta misel ne more biti spre-

jeta, zato predlaga bolj skromno rešitev: organizirano opozicijo znotraj komunistične stranke same. Res je, kar trdi, da strah pred opozicijo kaže „nestalnost družbene uredbe“, toda vprav zaradi te nestalnosti si jugoslovanska partija ne more dovoliti notranje organizirane opozicije. Še bolj tehten je pa drug — Vračarju nerazviden, a partiji iminentni razlog: ena stranka je komunizmu bistvena.

Komunizem pusti do udeležbe na oblasti samo tistim, ki se priklenejo na njegove transmissije. To je povedal z drugimi besedami tudi Tito, ko je 6. oktobra spet — prvič po letu 1948 — nastopil kot člankar moskovske „Pravde“, ko je v apologiji „jugoslovanske poti“ k socializmu zapisal: „Dokazano je, da je imel Lenin prav, ko je vedno zahteval večjo udeležbo večjega števila državljanov v upravi države in družbe“. Se pravi. ne vseh državljanov, ki hočejo deležiti na lasti in oblasti, temveč le tistih, ki — po želji komunističnih diktatorjev — v večjem številu izročajo svojo usodo partiji naravnost ali po transmissijah.

NOVA OBSODBA V VARŠAVI

Sodna razprava zoper poljsko pisateljico *Nino Karsowa* se je končala 23. oktobra v Varšavi. Ta 56-letna intelektualka je žena poljskega pisatelja in zgodovinarja Szymona Szechterja. Slepemu možu je Karsowa bistveno pomagala pri delu. Aretirana je bila v avgustu 1966 in obtožena „pripravljanja in hranjenja državi skrajno škodljivega materiala“. Za ta prestopke kazenski zakonik grozi s tremi do petimi leti zopora. Policija je pri Karsowi zablepnila rokopise, ki se nanašajo na življenje v poljskem univerzitetnem svetu, zlasti na dogodke po aretaciji dveh predavateljev, ki sta 1964 na varšavski univerzi kritizirala režim in partijo. Kot trdi obtožnica, so bili ti rokopisi namenjeni radiu Svobodna Evropa in poljski založbi Kultura, ki jo v Parizu vodijo politični zdomci.

Proces se je vršil za zaprtimi vrati, zato je obtoženka že prvi dan izjavila, da sploh ne bo odgovarjala, dokler bo trajala tajna razprava.

Dne 26. oktobra je bila razglašena sodba: tri leta zopora. Navzoči Szymon Szechter je tedaj zaklical. „Stran s tirani! Aretirajte me, ne bojim se vas.“ Policistom je pa zavpil: „Pojdite raje nad huligane, ki pustošijo naša mesta.“ Časnikarjem je potem izjavil, da žena, ki je bila v nacističnem taborišču Treblinka in je zelo šibkega zdravlja, „ne bo nikoli živa prišla iz ječe“. Z Nino Karsowo, ki je jetična, so v varšavskih zaporih grdo ravnali, nek funkcionar policije jo je klical: „Umazana Judinja.“ Nina Karsowa in Szymon Szechter sta 1964 hkrati izstopila iz komunistične stranke.

TITO ZA „JUGOSLOVANSKO NARODNOST“

Tito je septembra delj časa bival v Zagrebu, kjer so praznovali tridesetletnico komunistične partije Hrvatske. Stanoval je v novi, sila razkošni rezidenci, „vila Zagorje“ nad Prekrzjem. Ta dvorec so zidali deset let in zanj ter za „objekte za zavarovanje vile“ izdali več milijard dinarjev. Delal je seveda tudi izlete po zagrebški okolici. Tako je obiskal mladince, ki postavljajo pri Zagrebu nasip ob Savi Pred temi mladimi ljudmi se je lotil vprašanja jugoslovanske narodnosti: „Mislim, da ima vsak človek, ko je polnoleten, pravico, da sam pove, kaj je. V prvi vrsti je socialistični človek. Ako zatem hoče, da se deklarira za Jugoslavana — zakaj bi se mu to izpodbijalo? Mi vsi smo Jugoslavani. Vendar to jugoslovanstvo ni v protislovju z nacionalnimi posebnostmi posameznih ljudstev.“ Stališče partije je povzel v trditve: „Nam je pglavitni kriterij: biti Jugoslovan-socialist, globoko prežet z idejo Marxa, Engelsa in Lenina.“ Kaj bodo k temu rekli tisti komunisti, ki se glede na problem „jugoslovanske nacionalnosti“ rešujejo v nejasnost trditve: „Jugoslovanstvo ni ne nacionalna, ne supernacionalna kategorija?“ Med njimi so komunisti Slovenije, toda po vsej veljavni logiki je njih „obramba“ slovenstva s takimi „argumenti“ le partijska poza, ki jo začasno narekuje položaj med Slovenci. V bistvu ostajajo ujeti v Titovo stališče, ki razodeva dejansko vrednost federalizma v Jugoslaviji.